

ВИДАВНИЦТВО ВІЙНИ

Ю. В. Бондар

*Навчально-науковий інститут журналістики Київського національного університету імені Тараса Шевченка,
вул. Юрія Іллєнка, 36/1, Київ, 04119, Україна*

У статті розглянуті питання видавничої діяльності в контексті актуальної російсько-української війни. Проаналізована видавнича практика, використання видавничої продукції, зокрема книговидаць, як засобів масової пропаганди, підготування і здійснення агресії, інформаційно-маніпулятивного впливу на громадську думку задля формування світоглядної парадигми та контролю поведінки людини і суспільства загалом. Простежена тяглість творення російської пропагандистської літератури, тематично-жанрові особливості пропагандистських книжкових творів, які зокрема експлуатують історичну проблематику, переносять вкорінені судження минулого на сучасні події. Розглянута діяльність українських видавничих та інших організацій, літераторів у протидії російській агресії, висвітленні подій війни. Зроблено висновки про потребу консолідації зусиль суспільства, вироблення узгодженої політики для захисту національного інформаційного простору, зокрема й у видавничій справі.

Ключові слова: *російсько-українська війна, видавнича продукція, книговидаць, інформаційний вплив, пропаганда, соціальні комунікації.*

Постановка проблеми. Сенси, запрограмовані в текстах книжок, є своєрідними комунікаційними кодами, які можна активувати, до яких можна апелювати та за допомогою яких можна маніпулювати комунікантом чи комунікативними соціальними групами. Прикладами таких маніпуляцій сповнені й українсько-російські «інформаційні» відносини, що перейшли згодом у збройне протистояння, підтвердивши тезу Джона Мільтона, що ідеї, висловлені в книгах і розкидані повсюди, здатні, мов казкові зуби дракона, відродитися в подібні озброєних людей. Події останніх років зумовлюють необхідність огляду й аналізу використання книжкових творів як засобу поширення ідей і здійснення цілеспрямованого смислового впливу на споживачів видавничого контенту.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблеми застосування інформаційно-пропагандистських технологій, зокрема й ролі та місця друкованої пропаганди в підготуванні та здійсненні війн, питання російсько-української війни розглянуті в низці праць [2, 3, 10, 14]. Дехто з дослідників пропонує розглядати російсько-українську війну як першу в історії людства смислову війну, коли агресор основну атаку спрямував насамперед на світоглядні уявлення супротивника [11]. Ми не зовсім поділяємо таку думку, але погоджуємося з головною ідеєю: російсько-

українську війну свідомо й наполегливо провадять насамперед на когнітивному рівні, що має свої історичні передумови. Зокрема, аналізуючи російську окупаційну політику щодо України, відомий юрист-міжнародник, викладач УВУ, провідний діяч ООН Борис Вітошинський, який багато праць присвятив проблемам війни та міжнародного права, розглядає заборони літературної та мистецької творчості, руйнування національних надбань, грабування музеїв та бібліотек, конфіскацію унікальних художніх творів українців на користь росіян, засилання в культурно зруйновану окупантами країну тенденційних пропагандистських матеріалів, що мали «перевиховувати» місцеве населення в дусі вічного підданства за залежності від окупантів, тощо як складники політики культурного геноциду, який можна розглядати, безумовно, і як ментальну смислову агресію [4].

Російську культурну експансію проти України здійснювали також упродовж усіх років після відновлення української незалежності, як стверджує колишній секретар РНБО України Володимир Горбулін. Він переконаний, що Росія цілеспрямовано готувалася до агресії, а масова культура, інформаційні операції, книговидання були елементами політики, стратегічно спрямованої на ліквідацію української державності [5, 6].

Схожої думки дотримується і Володимир Бадрак — директор українського Центру досліджень армії, конверсії і роззброєння. Специфічними комунікаційними каналами, якими росіяни повели наступ, дослідник називає, зокрема, книги, які трактує як спецлітературу. Завданнями видань, призначених для масового читача, а також інших інформаційно-смислових засобів, до творення яких залучили як письменників, так і фахівців інших галузей знань, були, твердить дослідник, психологічна обробка українців, посилення протиріч в українському суспільстві, дискредитація влади і НАТО, відродження ідеї повернення України до лона Росії [2, с. 366].

Аналітичні висновки експертів підтвердили згодом також українські правоохоронці, які оприлюднили дані про спецоперацію російської ФСБ під кодовою назвою «Моноліт», спрямовану на знищення державності України. Серед пріоритетних напрямів операції — дезорганізація інформаційного поля, інформаційне «роззброєння» України, що мало передувати застосуванню зброї. На це, зазначають фахівці, були спрямовані й досить ефективні зусилля з дезорганізації і руйнування системи українськомовних ЗМІ, видавничої та в цілому медійної сфери України [9].

Мета статті полягає в простеженні й аналізі використання видавничої продукції, зокрема книжок, у контексті підготування та здійснення воєнної агресії, інформаційного впливу для форматування бажаного смислового поля й громадської думки в системі соціальних комунікацій.

Виклад основного матеріалу дослідження. Готуючи напад на Україну, росіяни залучили широке коло організаційно-інформаційних засобів і технологій, що охоплювали всю систему соціальних комунікацій. Складником засобів інформаційного нападу були й видавничі проекти.

Один із головних напрямів смислового наступу проліг через історичне поле. Йшлося не лише про трактування минулого, а й про програмування можливого розвитку подій. Зокрема, упродовж якихось трьох місяців 2010 року в Росії побачили

світ одразу чотири книжки, збіг тематики та ідеологічного посылу яких очевидний. Це були «Незалежна Україна. Крах проєкту», «Війна-2010. Український фронт», «Поле бою — Україна. Зламаний тризубець» і «Російсько-українські війни». Су-марний обсяг видань становив 1660 сторінок, досить таки значними були й наклади видань. Ці твори фентезі побачили світ переважно в серії «Війна на порозі», що, власне, і пояснює їхній задум — підготування до вторгнення [2, с. 369].

Науковець Олександр Євсєєв, який досліджує проблематику семантики в кон-тексті зокрема й воєнної пропаганди, звертає увагу на те, що російські пропа-гандисти свідомо використовують жанр фантастики, адже коли «утопічна ідея, оформлена ще й у цілісний та водночас вульгаризований текст, “закидається” в народ, вона, перетворюючись на поведінкову установку, отримує шанс стати кер-рівництвом до дії багатьох людей, особливо якщо цьому сприяє соціально-полі-тичний контекст» [8].

Цікаве з цього погляду й дослідження американського журналу «Newsweek», у якому розповідають про читацькі вподобання російського президента Володимира Путіна. У його робочому кабінеті, стверджує видання, на період вивчення було лише кілька книг. Одна з них — фантастичний «підручник» історії 2054 року «Тре-тя імперія. Росія, яка повинна бути», що побачив світ 2006 року. Автор видання Михайло Юр'єв описує створення примарної Донецько-Чорноморської республі-ки, куди, захищаючи її «громадян», увійшов 80-тисячний контингент російської армії. Наступними подіями описаної в книжці «історії» є підкорення Росією євро-пейських країн і ядерний удар по Великобританії [14, с. 30].

Пріоритетним напрямом інформаційного наступу росіян був український Крим. Важливе місце російські оператори сенсів відвели тут активізації ще радян-ських міфів про «бандерівців», «Велику Росію», «визвольну місію росіян» тощо. Однією з акцій проросійських сил стало видання в Севастополі в грудні 2010 року провокаційного збірника «ОУН-УПА. З ким і проти кого вони воювали», адап-тованого, як акцентували ініціатори публікації, спеціально для жителів Криму. Книжку безплатно розповсюджували серед вчителів історії в школах і закладах вищої освіти півострова. 2013 року за сприяння однієї з районних адміністрацій і за бюджетні гроші побачила світ накладом 1200 примірників «Книга пам'яті Схід-ного Криму “Просили пам'ятати”», у якій наведено ксенофобські звинувачення кримських татар у співробітництві з фашистами й фактично виправдано їхню де-портацію [14, с. 30].

Особливої активності антиукраїнська видавнича діяльність набула напередодні так званого «кримського референдуму». Півострів заповнили листівки із закли-ками не підкорятися київській владі. Усіляко пропагували «переваги» Росії над Україною, зокрема й зможне життя в ній, силу російської зброї.

Така пропаганда, на яку не виникла адекватна зворотна реакція, була, на думку експертів, доволі ефективною, завдяки чому дезорієнтувала в тому числі й україн-ських військових і зв'язала їм руки.

Одним з міфів-«якорів», що їх використали росіяни напередодні подій на Дон-басі, була книжка директора української філії так званого Інституту країн СНД

Володимира Корнілова «Донецько-Криворізька республіка. Розстріляна мрія», що вийшла 2011 року в Харкові. Як вказано в анотації видання, книжка «присвячена короткій, але яскравій історії адміністративно-державного утворення, створеного 1918 року на території, що нині іменується Східною Україною...» [3, с. 26–27]. Інспіровану ангажованість опусу підтвердила подальша промоція книги та ідеї Донецько-Криворізької республіки за участі всуціль проросійських медіа.

Створюють за допомогою книжок у Росії і нових героїв, які мають стати, певно, взірцями для наслідування. Зокрема, 2014 року в «Книжковому світі» вийшов твір Михайла Полікарпова про історію одіозного російського диверсанта Ігоря Стрелкова, що «уславився» своєю жорстокістю на Донбасі. Назва майже 300-сторінкового твору про терориста — «Ігор Стрелков — жах бандерівської хунти. Оборона Донбасу». З'явилися в московському виконанні також і твори донбаських колаборантів. 2015 року видавництво «Яуза» видало за редакцією колишнього викладача початкової військової підготовки, а тепер очільника «Союзу письменників ЛНР» Гліба Боброва, а також Федора Березіна «першу книгу про народження Новоросії і війну на Донбасі» — збірник «Я бився в Новоросії». З'явилися й інші книжки з ушлявленням «повстанців» та Росії.

Для поширення «генномодифікованої» [1] пропагандистської літератури на всю Україну росіяни використовують різні канали, зокрема й нелегальні. Спроби розповсюдження провокаційної літератури зафіксували навіть у Верховній Раді України.

Небажану ж для себе літературу, насамперед про окуповані території, росіяни всіляко переслідують. У Криму ФСБ разом із працівниками місцевих управлінь освіти та прокуратури перевірили всі школи півострова на наявність «екстремістських» та заборонених видань. Список «шкідливих» публікацій становив 2442 позиції.

До заборонених потрапила також книга лідера кримськотатарського народу Мустафи Джемілева. У ній було вміщено, зокрема, матеріали про судові процеси над правозахисниками, уривки зі спогадів, а також виступ Джемілева на Омському процесі 1976 року, де він звинуватив радянський режим у репресіях проти народів.

По-новому почали «зачищати» видання української продукції і в самій Росії. Фактично знищили бібліотеку в Українському культурному центрі в Москві, так само як і пресове видавництво українських товариств у регіонах Росії. Проти українців, які були російськими громадянами, а також етнічних росіян, що підтримували українську культуру, розпочали гоніння. Заарештували та звинуватили в екстремістській діяльності директорку української книгозбірні на вулиці Старий Арбат Наталію Шарову, яку згодом засудили до чотирьох років за «розпалювання національної ненависті до росіян» [3, с. 31–32].

Війна, що триває, дописує сторінки інформаційно-видавничого протистояння. Про її події розповідають твори українських письменників, журналістів, учасників бойових дій. Редакція «Forbes» уклала список найприкметніших, на її думку, українських видань початку війни. До першої десятки увійшли «Аеропорт» Сергія Лойка, «Гловайськ» Євгена Положія, «Укри. Бойова проза» Богдана Жолдака, «Чорне сонце» Василя Шкляра, «Приватний щоденник. Майдан. Війна» Марії Матіос,

«Художник війни» Максима Бутченка, «Абрикоси Донбасу» Любові Якимчук, «100 днів полону, або Позивний “911”» Валерія Макєєва, збірник «Неоголошена війна. Невідомі факти і хроніки АТО», «Війна на три букви» Катерини Сергацкової, Артема Чапая та Володимира Максакова. Десятку найкращих уклали й журналісти радіо «Армія FM». Туди, окрім згаданих творів Євгена Положія, Максима Бутенка та Любові Якимчук, потрапили «Тисяча і одна ніч війни» та «Казки на ніч» Руслана Горового, «Інтернат» Сергія Жадана, «То АТО» Дмитра Якорнова, «Хроніка гібридної війни» Сержа Марка, «АД 242: Історія мужності, братерства та самопожертви» Ірини Штогрин, «Гібридна війна: вижити і перемогти» Євгена Магди, збірник «14 друзів хунти».

Заслужують на увагу також інші видання про війну. Серед таких — книги українського військового журналіста Олександра Клименка «Фронтвий альбом», його колеги Валентина Торби «Я — свідок. Записки з окупованого Луганська», інших, зокрема й закордонних авторів. Це окрема і досить широка тема, яку ми спробували розкрити почасти в книзі «Україна: журналісти на передовій», що побачила світ у Києві [12].

Варто виокремити також і «воєнні» видання для дітей. Наприклад, у книжці-альбомі «Тато, повернись живим!» розмістили дитячі малюнки й листи, адресовані українським військовим. Її особливість у тому, що на окремі сторінки видання діти могли власноруч написати побажання бійцям. Після того ці книжки відправляли в зону бойових дій.

Цікавим є книжковий проєкт «Пригоди Микитки», що його здійснили з ініціативи та за підтримки Луганської обласної державної адміністрації. Ці дитячі комікси про хлопчика, який разом з українськими військовими визволяє своїх батьків з полону терористів, побачили світ 2017 року.

Кілька перевидань витримала «Повстанська абетка» для дітей, у якій у віршованій формі розповідається про життя і пригоди вигаданого юного повстанця УПА Алярмика та його побратимів. Хоча слова абетки ілюструють переважно історію визвольних змагань українців у роки Другої світової війни, мають вони, за словами ініціатора видання, тернопільського історика Олега Вітвіцького, сучасне спрямування. На написання твору надихнули архівні документи, серед яких — рукописна абетка, за якою навчалися повстанці.

Російсько-українська війна покликана до життя і нові періодичні видання, спонукала розвиток, а фактично — відродження військової журналістики, що так само потребує додаткового розгляду.

Варто сказати також про «книжкове волонтерство». Громадські та інші організації, деякі літератори та журналісти добровільно збирають і відправляють видання патріотичної тематики на потреби українських воїнів, вимушених переселенців; до бібліотек і закладів освіти. 2014 року українські видавці започаткували акцію «Бібліотека для Донбасу»: 60 видавництв зібрали й передали понад 35 тисяч книжок у бібліотеки та школи поблизу лінії зіткнення, у військові госпіталі та частини, у дитячі будинки; а також переміщенням особам. Долучилися до важливої справи й навчальні заклади, інші волонтери. Всеукраїнський благодійний фонд

«Журналістська ініціатива» оголосив проведення акції «Книжки — українським воїнам». Видання, які подарували автори та редакції часописів, відправили до лікувальних закладів, де перебувають поранені, центрів реабілітації ветеранів, військових підрозділів. Національна спілка письменників України ініціювала збір книжок українських авторів для Воеводської бібліотеки Кракова, де ними можуть користуватися переселенці з України. У березні 2022 року Держкомтелерадіо України проголосив початок благодійної акції «Українським дітям — українську книгу!». Її мета — надати змогу українським дітям за кордоном читати і вчитися рідною мовою. У межах акції українські видавці зібрали понад мільйон пізнавальних книжок для дітей. Майже пів мільйона книг надійшло до волонтерських центрів західних регіонів України та європейських міст для українських вимушених переселенців. Завдяки українським посольствам у найбільших бібліотеках європейських міст почали створювати «Українські книжкові полиці», які набули популярності серед українських біженців. Наступним кроком стало ініціювання акції «Українській молоді — європейську книгу!». Для відновлення бібліотечних фондів українських освітніх закладів та книгозбірень, що потерпають від російської агресії, від добровольців з Європи передаватимуть книжки європейськими мовами. Першу партію наукової літератури з Нідерландів, як повідомили в Держкомтелерадіо України, передали на потреби Київського національного університету імені Тараса Шевченка [14, с. 111–112].

Програвши початок інформаційної війни, Україна намагається дати відповідь на виклики медіаекспансії. Серед вжитих заходів — недопущення на український ринок книжок, що мають антиукраїнську спрямованість, зокрема пропагують велич агресора, його армії чи спецпідрозділів. Найбільші українські книготорговельні мережі, як-от «Книгарня “С”», заявили про вилучення з продажу російських книжок, виданих у Росії, а також у філіях російських видавництв в Україні. Про припинення співпраці з російськими колегами повідомили також українські видавці.

Про солідарність з українцями на книжковому полі заявили і європейці. Британське видавництво «ExactEditions» надало читачам безкоштовний доступ до своєї цифрової «Української колекції», у якій зібрані книжки про Україну. Подібно вчинили й інші видавництва та бібліотеки, а дехто так само відмовився від видавничої співпраці з росіянами. Бойкот російським пропагандистським книжкам оголосили й на міжнародній арені. Зокрема, в Естонії з торговельних мереж «Apolo» і «RahvaRaamat» на вимоги громадськості вилучили українофобські книжкові видання, серед яких — «Україна — вічна руїна», «Україна, якої не було», «Київ капут», «Євразійський реванш Росії» та ін. [13]. Відкидаючи звинувачення в обмеженні інформації та свободи слова, ініціатори заборон вочевидь керувалися і позицією Європейського суду з прав людини, який в одній із розглянутих справ констатував: «Публікація книг терористів має враховувати небезпеку того, що подібна публікація може сприяти виправданню, героїзації, романтизації чи, навпаки, баналізації і применшенню небезпечності тероризму» [7].

Висновки. Україна постійно зазнає агресії з боку Росії, корені якої у споконвічній імперській політиці російських владодержців зокрема та російського етносу загалом.

Потужний наступ агресор здійснює на український інформаційний простір. Засобами цілеспрямованого впливу на масову свідомість українців стала й видавнича продукція, літературні твори, що для посилення конфліктності, розмежування українського суспільства експлуатують світоглядні кліше й образи радянського часу, завданням яких є перенесення вкорінених суджень минулого на сучасні події або ж і протиставлення різного бачення минулого. Маніпулятивні інформаційно-пропагандистські технології з використанням видань, що їх росіяни застосували для підготовки збройного вторгнення, захоплення частини українських територій, використовують так само й на окупованих територіях для виправдання збройної агресії.

Попри залучені ресурси та значні зусилля Росії не вдалося досягти абсолютного панування в інформаційному просторі. Поступаючись, Україна зуміла нав'язати асиметричні правила гри в комунікаційному просторі, зокрема й у його видавничому сегменті.

Успішній протидії агресорові сприяють ініціативи українських видавців та літераторів, актуальні проекти, що дають відповіді на виклики часу. Водночас така робота потребує більшої координованості, цілеспрямованої державної підтримки, що має бути безумовно орієнтована на виклики в гуманітарній сфері, захист і протидію ворожій агресії.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Афонін О. В., Сенченко М. І. Українська книга в контексті світового книговидання. Київ : Кн. палата України, 2009. 277 с.
2. Бондар Ю. В. Четверта українська. Розвиток видавничої справи в процесі суспільно-політичних трансформацій України Новітнього часу : монографія [за заг. ред. В. В. Різуна]. Київ : ДП «Вид. дім «Персонал», 2019. 514 с. (Серія «Видавництво трансформацій»).
3. Бондар Ю. В. Росія – Україна: війна в інформаційному просторі : монографія. Тбілісі : В-во «ЦОП», 2022. 168 с.
4. Вітошинський Б. Війна і міжнародне право. Київ : УВС ім. Ю. Липи, 2014. 559 с.
5. Горбулін В. П., Качинський А. Б. Системно-концептуальні засади стратегії національної безпеки України : монографія. Київ : ДП НВЦ «Євроатлантикінформ», 2007. 597 с.
6. Горбулін В. П., Додонов О. Г., Ланде Д. В. Інформаційні операції та безпека суспільства : загрози, протидія, моделювання. Київ : Інтертехнологія, 2009. 164 с.
7. Евсеев А. Литературное творчество военных лидеров ДНР: попытка психоанализа. 2014. URL: <http://psyfactor.org/psyops/girkin-berezin.htm> (дата звернення 01.09.2023).
8. Евсеев А. Семантика военной пропаганды (на примере антитеррористической операции в Словянске). 2014. URL: <https://psyfactor.org/psyops/propaganda23.htm> (дата звернення 01.09.2023).
9. Обнародованы детали операции «Монолит»: уничтожение государства Украина и концлагерь для недовольных. 2015. URL: https://antikor.com.ua/ru/articles/29067-obnarodovany_detali_operatsii_monolit_unichtohenie_gosudarstva_ukraina_i_kontslagerj_dlja_nedovoljny#google_vignette (дата звернення 01.09.2023).
10. Почепцов Г. Г. Від покемонів до гібридних війн: нові комунікативні технології XXI століття. Київ : Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2017. 260 с.

11. Почепцов Г. Г. Сенси і війни: Україна і Росія в інформаційній і смисловій війнах. Київ : Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2016. 316 с.
12. Україна: журналісти на передовій : збірка / упор.: Алла Малієнко, Юрій Бондар, Анатолій Яковець. Київ : Вид. дім журналу «Пам'ятки України», 2023. 480 с.
13. Українці Естонії добилися зняття з продажу пропагандистських книг РФ. 2016. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/2012846-ukrainci-estonii-dobilisa-znatta-z-prodazu-propagandistskih-knig-rf.htm> (дата звернення 01.09.2023).
14. Bondar Yurii. War and propaganda : monograph. Sherman Oaks, California : GS Publishing Services, 2023. P. 200.

REFERENCES

1. Afonin, O. V., Senchenko M. I. (2009). Ukrainian book in the context of world publishing. Book Chamber of Ukraine (in Ukrainian).
2. Bondar, Yu. V. (2019). The Fourth Ukrainian. Development of publishing business during the socio-political transformations of modern Ukraine. Vydavnychy dim Personal (in Ukrainian).
3. Bondar, Yu. V. (2022). Russia-Ukraine: war in the information space. Publishing House Tsoti (in Ukrainian).
4. Vytoshynsky, B. (2014). War and international law. Ukrainian Publishing Association named after Yu. Lyba, (in Ukrainian).
5. Horbulin, V. P., Kachinsky, A. B. (2007). Systemic-conceptual foundations of Ukraine's national security strategy. Euroatlanticinform (in Ukrainian).
6. Horbulin, V. P., Dodonov, O. G., Lande, D. V. (2009). Information operations and societal security: threats, counteraction, modelling. Intertekhnolohiya (in Ukrainian).
7. Evseev, A. (2014). Literary works of the leaders of the Donetsk People's Republic: an attempt at psychoanalysis. Psyfactor. URL: <http://psyfactor.org/psyops/girkin-berezin.htm> (accessed September 01, 2023). (in Russian).
8. Evseev, A. (2014). Semantics of military propaganda (on the example of the anti-terrorist operation in Sloviansk. Psyfactor. URL: <https://psyfactor.org/psyops/propaganda23.htm> (accessed September 01, 2023). (in Russian).
9. Details of the "Monolith" operation revealed: destruction of the state of Ukraine and concentration camp for dissatisfied. (2015). Antikor. URL: https://antikor.com.ua/ru/articles/29067-obnarodovany_detali_operatsii_monolit_unichtohenie_gosudarstva_ukraina_i_kontslagerj_dlja_nedovoljny#google_vignette (accessed September 01, 2023). (in Russian).
10. Pochepsov, H. H. (2017). From Pokemons to hybrid wars: new communicative technologies of the 21st century. Publishing House Kyiv-Mohyla Academy (in Ukrainian).
11. Pochepsov, H. H. (2016). Meanings and wars: Ukraine and Russia in information and semantic wars. Publishing House Kyiv-Mohyla Academy (in Ukrainian).
12. Malienko, A., Bondar, Y., & Yakovets, A. (Eds.). (2023). Ukraine: journalists on the frontline. Publishing House of the journal Monuments of Ukraine (in Ukrainian).
13. Ukrainians in Estonia succeeded in removing propagandistic books from sale. (2016). Ukrinform. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/2012846-ukrainci-estonii-dobilisa-znatta-z-prodazu-propagandistskih-knig-rf.htm> (accessed September 01, 2023). (in Ukrainian).
14. Bondar, Yurii. (2023). War and propaganda. GS Publishing Services. P. 200. (in English).

doi: 10.32403/0554-4866-2023-2-86-185-193

PUBLISHER OF WAR

Y. V. Bondar

*Educational and Scientific Institute of Journalism,
Taras Shevchenko National University of Kyiv,
36/1, Yuri Illienko St., Kyiv, 04119, Ukraine
bondar1960@gmail.com*

Meanings encoded in book texts serve as unique communication codes that can be activated and used to manipulate communicants and communicative social groups. Ukrainian-Russian “informational” relations, which later escalated into armed conflict, exemplify such manipulations, confirming John Milton’s thesis that ideas expressed in books and scattered everywhere can materialize into armed individuals. Recent events necessitate a review and analysis of the use of literary works as a means of propagating ideas and exercising intentional semantic influence on consumers of publishing content.

An aggressive Russia is conducting a powerful offensive on the information front. One of the means of targeted influence on the mass consciousness of Ukrainians is the deliberate creation of literary works by publishers, including books and brochures, exploiting ideological clichés and images from the Soviet era. The purpose of these works is to transfer ingrained judgments of the past to contemporary events or to juxtapose different interpretations of the past to enhance conflict and to divide Ukrainian society. Manipulative information and propaganda technologies, utilizing publications by Russians, have been employed for the preparation of armed invasions, the seizure of parts of Ukrainian territories, and are also used in the occupied territories to justify armed aggression.

The article explores publishing activities in the context of the ongoing Russian-Ukrainian war. It analyses the practices of publishing, including book publications, as tools of mass propaganda, preparation and execution of aggression, and information manipulation to shape worldviews and control human behaviour and society as a whole. The creation of Russian propagandist literature and the thematic-genre peculiarities of propagandist book works are traced. The activities of Ukrainian publishers, organizations, and writers in countering Russian aggression and covering war events are examined. Conclusions are drawn on the necessity of society’s consolidation and the development of coordinated policies to protect the national information space, including in the realm of publishing.

Keywords: *Russian-Ukrainian war; publishing production, book publishing, information influence, propaganda, social communications.*

Стаття надійшла до редакції 08.09.2023.

Received 08.09.2023.